

การรู้สารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร¹

Information Literacy of the Discovery Learning Library Users, Bangkok Metropolitan Administration

กรรณิการ์ สุธรรมศิรินุกุล²

Kannikar Suthamsirinukul

อารีย์ ชื่นวัฒนา³

Aree Cheunwattana

พวา พันธุ์เมฆา⁴

Pawa Panmekha

¹ บทความจากปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนเพื่อทำปริญญาานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย มศว ประจำปีงบประมาณ 2554

² นิสิตปริญญาโท ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
E-mail: kannikar.su@bu.ac.th

³ Ph.D., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ E-mail: areech@swu.ac.th

⁴ รองศาสตราจารย์ (อาจารย์พิเศษ) ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ E-mail: pawa@swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับการรู้สารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และสถานภาพการเป็นสมาชิก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร 12 แห่ง จำนวน 512 คน คัดเลือกโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบ แบ่งชั้นโควต้า ตามห้องสมุด เพศ และระดับอายุ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบวัดระดับการรู้สารสนเทศ โดยใช้กรอบโครงสร้างการรู้สารสนเทศ ของสถาบันการรู้สารสนเทศประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ และสมาชิกบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยออสเตรเลีย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่า t-test และ F-test ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ห้องสมุดส่วนใหญ่มีการรู้สารสนเทศโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าผู้ใช้บริการมีการรู้สารสนเทศในระดับปานกลางในมาตรฐานที่ 1 มาตรฐานที่ 3 และมาตรฐานที่ 5 และผู้ใช้ห้องสมุดมีการรู้สารสนเทศในระดับต่ำ ในมาตรฐานที่ 2 และมาตรฐานที่ 4 เมื่อเปรียบเทียบระดับการรู้สารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุดกับตัวแปรต่าง ๆ พบว่า ผู้ใช้ห้องสมุดที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาและรายได้แตกต่างกัน มีระดับการรู้สารสนเทศแตกต่างกัน ส่วนผู้ใช้ห้องสมุดที่มีสถานภาพเป็นสมาชิกห้องสมุดและไม่เป็นสมาชิกห้องสมุด พบว่ามีระดับการรู้สารสนเทศไม่แตกต่างกัน

Abstract

The purpose of this research is to study and compare levels of information literacy of Discovery Learning Library users in Bangkok based on their gender, age, educational level, salary, and membership status. A sample of 512 library users is drawn from users of 12 Bangkok Discovery Learning Libraries using quota sampling. An information literacy test is developed as data collection tool, based on Information Literacy Framework of Australian and New Zealand Institute for Information Literacy and Council of Australian University Librarians. The data were analyzed by using percentages, mean, standard deviation, t-test, and F-test. The results revealed that the overall information literacy of most library users score at the moderate level. The scores of library users who possess Information Literacy of Standard 5 are the highest, but they are still at a moderate level. Secondly, scores of library users who possess Information Literacy Standard 1 and Information Literacy Standard 3 are both at a moderate level. Moreover, the scores of library users who possess Information Literacy Standard 4 and Information Literacy Standard 2 are both at a low level. Library users of different genders, ages, educational level, and salary have different levels of information literacy. For the membership status, it is found that it does not reflect the level of information literacy of library users.

คำสำคัญ: การรู้สารสนเทศ ห้องสมุดประชาชน

Keyword: Information literacy, Public library

บทนำ

การศึกษาที่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ปัจจุบันนี้คนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตในด้านค่านิยม จริยธรรม และพฤติกรรม โดยเชื่อมโยงถึงการดำเนินชีวิต ความประพฤติ ความคิด ทักษะคิด และคุณธรรมของคนในสังคม ซึ่งเป็นผลกระทบจากการล้นไหลของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้าสู่ประเทศไทยผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศที่ได้รับการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง ในขณะที่สื่อสร้างสรรค์ยังมีน้อย สื่อที่เป็นภัยและผิดกฎหมายมีการเผยแพร่มากขึ้นแม้ว่าจะมีมาตรการป้องกันและปราบปรามอย่างเข้มงวดแล้วก็ตาม เว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสมมีจำนวนเพิ่มขึ้น ขณะที่คนไทยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนยังไม่สามารถคัดกรองและเลือกที่จะรับสารสนเทศทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ประกอบกับสถาบัน ทางสังคม เช่น สถาบันทางครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา มีบทบาทน้อยลงในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และพัฒนาศักยภาพคนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน จากปัญหาดังกล่าวทำให้ประเทศไทยต้องกำหนดแผนพัฒนาประชาชนลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) สารสำคัญที่ได้บรรจุไว้ คือ การพัฒนาคนให้มีคุณธรรม นำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยบรรจุแผนพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่ ตลอดจนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มุ่งสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้จัดการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบและปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตามมาตรา 4 ได้ระบุว่า การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่าง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) นี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะโลกปัจจุบันนี้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ โดยนักวิจัย จนกระทั่งกล่าวกันว่าความรู้เพิ่มขึ้นตลอดเวลา ดังจะพิจารณาได้จากการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารใหม่ ๆ เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ ไอโฟน ไอแพด เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ซึ่งมีผลทำให้การสื่อสารมีความสะดวก คล่องตัวทุกที่ทุกเวลา ดังนั้นหากประชาชนขาดการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาจทำให้เสียโอกาสในการก้าวหน้าด้านการศึกษา การดำรงชีวิต รวมทั้งการประกอบอาชีพ จนกระทั่งไม่สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้อีกต่อไป

นับตั้งแต่ปีคริสต์ศักราช 1970 เป็นต้นมา เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าโลกได้ก้าวสู่ยุคสารสนเทศ มีสารสนเทศเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย โดยส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทุกศาสตร์ ทุกวงการล้วนได้รับผลกระทบจากพลังไหลของสารสนเทศที่มีความหลากหลายและเพิ่มปริมาณอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ซึ่งนำไปสู่ความยากลำบากในการค้นหาสารสนเทศ และเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ สำหรับประเทศไทย (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. 2543: 5, 21) ผู้ที่อยู่ในวงการศึกษาก็เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกฝังทักษะการรู้สารสนเทศให้แก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชน

สมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association. Presidential Committee on Information Literacy. 1989: Online) กล่าวว่า การรู้สารสนเทศ หมายถึง ความสามารถหรือทักษะของบุคคลในการตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการสารสนเทศของตน สามารถแสวงหา เข้าถึง ประเมินและใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการมีจริยธรรม ในการใช้สารสนเทศ การรู้สารสนเทศเป็นคำที่ใช้อธิบายกระบวนการแสวงหาสารสนเทศอย่างผสมผสานกลมกลืน ระหว่างความสามารถ 3 ด้านคือ การเข้าถึงสารสนเทศ ประเมินสารสนเทศ และใช้สารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความสามารถเหล่านี้มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้อยกัน จนกลายเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิต การรู้สารสนเทศมีความจำเป็นสำหรับทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ เป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ทำให้รู้เท่าทันโลก เศรษฐกิจ ความเคลื่อนไหวและความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การรู้สารสนเทศมีความสำคัญต่อความสำเร็จของบุคคลในด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต และความเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย การรู้สารสนเทศยัง

เป็นวิธีแห่งการมีอำนาจของบุคคลในสังคมสารสนเทศอีกด้วย ดังนั้นการรู้สารสนเทศจึงมีความจำเป็นสำหรับทุกคน เป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต (สมาน ลอยฟ้า. 2544: 3)

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (International Federation of Library Association and Institutions. 1997: 13) กล่าวว่า ห้องสมุดประชาชน มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการศึกษาตลอดชีวิต องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ได้ให้ความสำคัญแก่ห้องสมุดประชาชน โดยประกาศว่า “ห้องสมุดประชาชนเป็นพลังของการศึกษา วัฒนธรรม และข่าวสารต่าง ๆ และเป็นแหล่งสำคัญที่ก่อให้เกิดสันติสุขและความเข้าใจระหว่างมวลชนนานาชาติ” นอกจากนี้ก็ได้กำหนดบทบาทของห้องสมุดประชาชนในฐานะเป็นสถาบันหนึ่งในสังคม โดยกำหนดให้ห้องสมุดประชาชนเป็นสถาบันประชาธิปไตยเพื่อการศึกษา วัฒนธรรมและข่าวสาร เป็นแหล่งให้การศึกษาค้นคว้าตลอดชีวิต เป็นศูนย์บันทึกรู้ ความรู้ ความคิด จินตนาการเชิงสร้างสรรค์อันเป็นสื่อทางความรู้และวัฒนธรรม ช่วยให้มีความสุขความสดชื่นแก่จิตใจ โดยการจัดเตรียมหนังสือเพื่อความเพลิดเพลิน และผ่อนคลายความเคร่งเครียด ให้ความช่วยเหลือแนะนำแก่ผู้ใช้บริการ จัดบริการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าใช้ได้สะดวกอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สัญชาติ วัย เพศ ศาสนา สถานภาพ และระดับการศึกษา เนื่องจากห้องสมุดประชาชนมีกลุ่มผู้ใช้ที่หลากหลาย บางกลุ่มอาจจะมีทักษะการรู้สารสนเทศ แต่บางกลุ่มอาจไม่มีทักษะสารสนเทศ ดังนั้นในการช่วยให้ประชาชนได้เข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการและนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ ห้องสมุดประชาชนจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมทักษะการรู้สารสนเทศให้กับผู้ใช้ไม่น้อยไปกว่าห้องสมุดประเภทอื่น ๆ

กรุงเทพมหานครเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ตระหนักถึงความสำคัญและบทบาทของห้องสมุดประชาชน จึงได้จัดตั้งห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครขึ้น ปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 34 แห่ง โดยอยู่ในสังกัดกลุ่มงานพัฒนาห้องสมุดประชาชน กรุงเทพมหานคร กองนันทนาการ สำนักวัฒนธรรมกีฬาและการท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2548 นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้ดำริแนวคิดในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนที่เด่นชัดเพื่อสนับสนุนให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองแห่งการอ่าน (World Book Capital) จึงได้กำหนดเป็นนโยบายหลัก 3 ประการ คือ 1) พัฒนาห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครให้เป็นห้องสมุดมิติใหม่สำหรับเด็ก เยาวชน และประชาชน 2) สนับสนุนให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองแห่งการอ่าน เพื่อให้ประชาชนรักการอ่าน และเรียนรู้อย่างมีความสุขภายในห้องสมุด และ 3) เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของคนทุกวัย มีเทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่ให้ทุกคน ทุกวัยพัฒนาตนเองได้

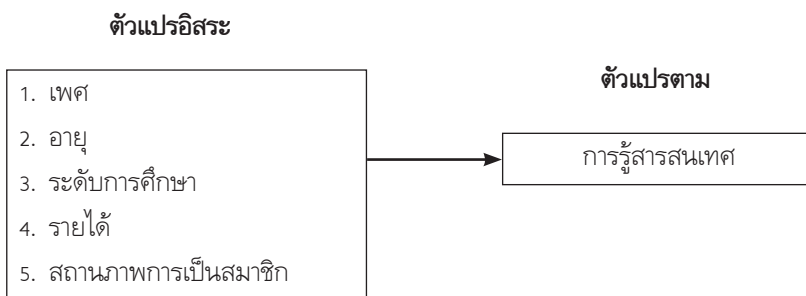
จากนโยบายดังกล่าว กรุงเทพมหานครได้ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาห้องสมุดรูปแบบเดิม ให้เป็นห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานครโดยการปรับปรุงภูมิทัศน์ และพัฒนารูปแบบการก่อสร้างอาคารในภาพลักษณ์ใหม่ และเน้นการบริการที่ทันสมัย และได้จัดสร้างห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้แห่งใหม่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ที่ยังไม่มีห้องสมุด ขณะนี้มีห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้เปิดบริการกระจายตามเขตต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครอย่างสมบูรณ์จำนวน 14 แห่ง นอกจากนี้ยังมีห้องสมุดจำนวน 6 แห่ง ที่อยู่ในระหว่างการปรับปรุงให้เป็นห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ (โคจิรัตน์ กุลศิริชัยวัฒน์. 2554: สัมภาษณ์) จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดประชาชน จากการศึกษาที่กรุงเทพมหานครได้ดำเนินการพัฒนาห้องสมุดให้ทันสมัย ดังกล่าว จึงเห็นสมควรที่จะศึกษาว่าการพัฒนาห้องสมุดของกรุงเทพมหานครนั้นได้ช่วยพัฒนา การรู้สารสนเทศผู้ใช้ห้องสมุด มากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการรู้สารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร เพื่อให้บรรณารักษ์ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารและบรรณารักษ์ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ในการแสวงหาแนวทางส่งเสริมการรู้สารสนเทศให้แก่ผู้ใช้ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการรู้สารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการรู้สารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร จำแนกตามตัวแปรด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และสถานภาพการเป็นสมาชิก

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่ใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร สังกัดกลุ่มงาน พัฒนาห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร 12 แห่ง จำนวน 512 คน ซึ่งมากกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ในตารางกำหนดขนาด ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี่และมอร์แกน ที่กำหนดไว้ 380 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นโควต้า ตาม ห้องสมุด เพศ และระดับอายุ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 1 ชุด ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบทดสอบ ซึ่งเป็นคำถามแบบเลือกตอบ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และสถานภาพการเป็นสมาชิก

ตอนที่ 2 แบบทดสอบวัดการรู้สารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร จำนวน 58 ข้อ ลักษณะของ คำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ 4 ตัวเลือก โดยผู้วิจัยได้ศึกษาตัวอย่างแบบทดสอบจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจขอบเขตและเนื้อหาของสารสนเทศในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้ศึกษามาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับประชาชนมีชื่อ เรียกว่า กรอบโครงสร้างการรู้สารสนเทศของบุคคล ของสถาบันการรู้สารสนเทศประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ และสภา บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยออสเตรเลีย (Australian and New Zealand Information Literacy Framework) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้ปรับมาตรฐานที่ 4 รวมกับมาตรฐานที่ 5 ยุบรวมเป็นกลุ่มเดียวกันใช้เป็นมาตรฐาน ที่ 4 ของกรอบโครงสร้างการรู้สารสนเทศของบุคคล ประกอบด้วยมาตรฐาน 5 ด้าน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้รู้สารสนเทศตระหนักถึงความต้องการและกำหนดขอบเขตสารสนเทศได้

มาตรฐานที่ 2 ผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

มาตรฐานที่ 3 ผู้รู้สารสนเทศสามารถประเมินสารสนเทศและขบวนการแสวงหาสารสนเทศได้

มาตรฐานที่ 4 ผู้รู้สารสนเทศสามารถจัดการสารสนเทศที่รวบรวมหรือผลิตขึ้นมาได้ รวมถึงสามารถประยุกต์ สารสนเทศใหม่และสารสนเทศที่มีอยู่เดิม เพื่อสร้างสรรค์ความรู้ใหม่โดยบูรณาการความรู้เดิมเข้ากับความรู้ใหม่เป็นความรู้ ของตนได้

มาตรฐานที่ 5 ผู้รู้สารสนเทศมีความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ กฎหมาย และสังคมที่เกี่ยวข้องกับ

การรู้สารสนเทศ

ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบ ซึ่งมีข้อคำถาม จำนวน 65 ข้อ ให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญด้านการรู้สารสนเทศ จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบความตรงของเนื้อหาของเครื่องมือ และนำไปทดลองใช้กับผู้ใช้บริการห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานครที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 3 แห่ง ๆ ละไม่ต่ำกว่า 20 คน จำนวนทั้งสิ้น 65 คน จากนั้นได้นำมาวิเคราะห์และคัดเลือกข้อที่มีค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.20-0.80 ไว้ใช้ คงเหลือแบบทดสอบที่ใช้ได้ทั้งสิ้นจำนวน 58 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ติดต่อบรรณารักษ์ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร 12 แห่ง เพื่อนำแบบทดสอบไปแจกด้วยตนเอง โดยขอความร่วมมือจากผู้ใช้ห้องสมุดให้ตอบแบบทดสอบให้เสร็จในวันที่แจก ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 10 มีนาคม 2555 - วันที่ 24 มีนาคม 2555 ได้รับแบบทดสอบครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ รวมทั้งสิ้น 512 ฉบับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล นำแบบทดสอบที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความถูกต้อง แล้วนำมาแจกแจงความถี่ให้คะแนนตามเกณฑ์การแปลผลคะแนนการรู้สารสนเทศ โดยจำแนกเป็นรายมาตรฐานการรู้สารสนเทศ จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคำนวณสำเร็จ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

- 4.1 ใช้สถิติร้อยละวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง
- 4.2 ใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานวิเคราะห์คะแนนการรู้สารสนเทศเป็นรายมาตรฐานและเป็นผลรวม
- 4.3 คำนวณค่าร้อยละของคะแนนแต่ละรายมาตรฐาน เพื่อปรับให้อยู่ในเกณฑ์เดียวกัน และแปลผลค่าร้อยละของการรู้สารสนเทศ ดังนี้ คะแนนร้อยละ ตั้งแต่ 76 ขึ้นไป หมายถึง มีการรู้สารสนเทศระดับสูง คะแนนร้อยละ 75 หมายถึง มีการรู้สารสนเทศระดับปานกลาง และคะแนนต่ำกว่า ร้อยละ 50 หมายถึง มีการรู้สารสนเทศระดับต่ำ
- 4.4 เปรียบเทียบระดับการรู้สารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร ตามตัวแปรเพศ และสถานภาพการเป็นสมาชิก โดยใช้สถิติ t-test
- 4.5 เปรียบเทียบระดับการรู้สารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร ตามตัวแปรอายุ ระดับการศึกษาและรายได้ โดยใช้สถิติ F-test เมื่อพบความแตกต่างจะทดสอบรายคู่โดยใช้วิธีเชฟเฟ

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลให้ผลการวิจัยที่สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ผู้ใช้ห้องสมุดส่วนใหญ่มีการรู้สารสนเทศโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าผู้ใช้ห้องสมุดมีการรู้สารสนเทศในระดับปานกลางในมาตรฐานที่ 5 ผู้รู้สารสนเทศมีความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ กฎหมาย และสังคมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารสนเทศ
2. เปรียบเทียบการรู้สารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้จำแนกตามตัวแปร ดังนี้
 - 2.1 เพศ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ห้องสมุดที่มีเพศต่างกันมีการรู้สารสนเทศโดยรวมแตกต่างกัน โดยที่เพศหญิงมีการรู้สารสนเทศสูงกว่าเพศชาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
 - 2.2 อายุ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ห้องสมุดที่มีอายุต่างกันมีการรู้สารสนเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ผู้ใช้ห้องสมุดที่มีอายุ 41 ปี ขึ้นไป 18-29 ปี และ 30-40 ปี มีการรู้สารสนเทศโดยรวมสูงกว่าผู้ใช้ห้องสมุดที่มีอายุไม่เกิน 17 ปี
 - 2.3 ระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ห้องสมุดที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการรู้สารสนเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ผู้ใช้ห้องสมุดที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี อนุปริญญา/

ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และมัธยมศึกษา มีการรัฐสภาระดมโดยรวมสูงกว่าผู้ใช้ห้องสมุดที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา

2.4 รายได้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ห้องสมุดที่มีรายได้ต่างกันมีการรัฐสภาระดมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ผู้ใช้ห้องสมุดที่มีรายได้ 30,001 บาทขึ้นไป และ 10,001–20,000 บาท/เดือน มีการรัฐสภาระดมโดยรวมสูงกว่าผู้ใช้ห้องสมุดที่ไม่มีรายได้

2.5 สถานภาพการเป็นสมาชิก ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ห้องสมุดที่มีสถานภาพการเป็นสมาชิกต่างกัน มีการรัฐสภาระดมโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่มีการรัฐสภาระดมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (30.02 จากคะแนนเต็ม 58 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 51.75) สาเหตุที่ผลเป็นเช่นนี้เป็นเพราะแบบทดสอบที่ใช้วัดด้านความสามารถเข้าถึงสารสนเทศนั้น มีเนื้อหาเน้นเรื่องการค้นหาทรัพยากรสารสนเทศจากระบบโอแพค การค้นหาทรัพยากรสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต ผลการวิจัยจึงแสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้ยังไม่รู้จักการใช้เครื่องมือสืบค้นดังกล่าวมากนัก จึงทำให้ทำแบบทดสอบได้ไม่ดีเท่าที่ควร สอดคล้องกับงานวิจัยของ มุจรินทร์ ผลกล้า (2549: 81) ซึ่งศึกษาการรัฐสภาระดมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และพบว่านักศึกษามีการรัฐสภาระดมโดยรวมอยู่ในระดับ 5.98 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 59.80 ซึ่งเมื่อใช้เกณฑ์นี้ไปเทียบ ก็จะได้อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของภาคา เจียวกิก (2547: 58) ที่ศึกษาการรัฐสภาระดมของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รายงานผลการวิจัยโดยรวมอยู่ในระดับ 30 คะแนน จากคะแนนเต็ม 55 คะแนน ซึ่งเมื่อใช้เกณฑ์นี้ไปเทียบจะอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าผู้ใช้ห้องสมุดมีการรัฐสภาระดมในด้านมาตรฐานที่ 5 “ผู้รัฐสภาระดมมีความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ กฎหมาย และสังคมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารสนเทศ” อยู่ในระดับปานกลาง (3.73 คะแนน จากคะแนนเต็ม 6 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 62.16) ทั้งนี้เนื่องจากข้อสอบที่ใช้วัดมาตรฐานด้านนี้ มีเนื้อหาเรื่องพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 การออกข้อสอบเน้นวัดความสามารถของประชาชนทั่วไป จึงใช้ลักษณะคำถามตรง ๆ เข้าใจได้ไม่ยาก นอกจากนี้ผู้ใช้ห้องสมุดยังสามารถทราบข้อมูลข่าวสารในเรื่องเหล่านี้ได้จากสื่อมวลชน และสื่อประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งทำให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ใช้บริการที่มีคุณสมบัติด้านการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่สามารถตอบคำถามได้ถูกต้อง ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของภาคา เจียวกิก (2547: 58) วัดทักษะการรัฐสภาระดมด้านการใช้สารสนเทศ มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งตรงกับการวิจัยครั้งนี้ในมาตรฐานที่ 5 และพบว่านิสิตได้คะแนน 3.35 คะแนน จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน เมื่อใช้เกณฑ์นี้ไปเปรียบเทียบกับอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ มุจรินทร์ ผลกล้า (2549: 81) ซึ่งวัดทักษะการรัฐสภาระดมในมาตรฐานที่ 5 ด้านกฎหมายสารสนเทศ และพบว่านิสิตได้คะแนนอยู่ในระดับ 6.01 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 60.01 ซึ่งเมื่อใช้เกณฑ์นี้ไปเทียบก็จะได้อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

รองลงมาคือ ผู้ใช้ห้องสมุดมีการรัฐสภาระดมในด้านมาตรฐานที่ 1 “ผู้รัฐสภาระดมตระหนักถึงความต้องการ และกำหนดลักษณะและขอบเขตสารสนเทศได้” อยู่ในระดับปานกลาง (7.38 คะแนน จากคะแนนเต็ม 14 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 52.71) สาเหตุอาจเป็นเพราะเนื้อหาที่ใช้ออกข้อสอบเป็นเรื่องความรู้ทั่วไปที่เกิดขึ้นจริง และประชาชนประสบเหตุการณ์ด้านต่าง ๆ มาก่อน เช่น เหตุการณ์มหาอุทกภัย ปี 54 และแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการพยากรณ์อากาศ เป็นต้น ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่องใกล้ตัวทำให้ผู้ใช้บริการตอบคำถามได้ไม่ยากนัก แต่คำถามบางเรื่องผู้ตอบอาจไม่ได้สนใจเพราะไม่ใช่เรื่องใกล้

ตัวของตน เช่น ความรู้เรื่องโรคเบาหวาน จึงทำให้ผลการวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยนี้คล้ายคลึงกับผลการวิจัยของ ปภาดา เจียวกั๊ก (2547: 58) ซึ่งวัดทักษะการรู้สารสนเทศด้านการกำหนดขอบเขตการค้นหาสารสนเทศ และตรงกับการวิจัย ครั้งนี้ในมาตรฐานที่ 1 และพบว่านิสิตได้คะแนน 8.53 จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 56.86 ซึ่งเมื่อใช้เกณฑ์ นี้ไปเทียบจะอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน และยังพบว่างานวิจัยนี้มีความแตกต่างเล็กน้อยกับงานวิจัยของ มุจรินทร์ ผลกล้า (2549: 81) ที่วัดการรู้สารสนเทศของนิสิตในมาตรฐานที่ 1 “การกำหนดชนิดและขอบเขตสารสนเทศ” และพบว่านิสิตได้ คะแนน 6.65 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 66.50 ซึ่งเมื่อใช้เกณฑ์นี้ไปเทียบจะอยู่ในระดับปานกลาง

ในมาตรฐานที่ 3 “ผู้รู้สารสนเทศสามารถประเมินคุณค่าสารสนเทศ และกระบวนการแสวงหาสารสนเทศได้” พบว่า ผู้ใช้ห้องสมุดมีการรู้สารสนเทศในระดับปานกลาง (5.31 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 53.10) สาเหตุ เป็นเพราะผู้ใช้ห้องสมุดอาจไม่เข้าใจหลักเกณฑ์ในการประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ และแหล่งสารสนเทศ ซึ่งคล้ายคลึง กับผลการวิจัยของปภาดา เจียวกั๊ก (2547 : 58) ที่วัดทักษะการรู้สารสนเทศด้านการประเมินสารสนเทศ ซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับ เรื่องการตรวจสอบ เปรียบเทียบสารสนเทศ ซึ่งตรงกับการวิจัยครั้งนี้ในมาตรฐานที่ 3 และพบว่านิสิตได้คะแนน 6.62 คะแนน จากคะแนนเต็ม 12 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 55.16 ซึ่งเมื่อใช้เกณฑ์นี้ไปเทียบก็จะได้อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน และ คล้ายคลึงกับงานวิจัยของมุจรินทร์ ผลกล้า (2549: 81) ที่วัดทักษะการรู้สารสนเทศของนิสิตในมาตรฐานที่ 3 ผู้รู้สารสนเทศ สามารถประเมินสารสนเทศและแหล่งที่มาอย่างมีวิจารณญาณ ตรงกับการวิจัยครั้งนี้ในมาตรฐานที่ 3 และพบว่านิสิตได้คะแนน 5.62 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 56.20 ซึ่งเมื่อใช้เกณฑ์นี้ไปเทียบก็จะได้อยู่ในระดับปานกลาง เช่นกัน ผลการวิจัยนี้ยังไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริชาติ เสารยะวิเศษ (2552: บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการ รู้สารสนเทศของนักเรียนระดับประถมศึกษาในประเทศไทย พบว่านักเรียนระดับประถมศึกษาร้อยละ 50 มีการรู้สารสนเทศ ด้านประเมินสารสนเทศ ร้อยละ 71.9

ในมาตรฐานที่ 4 ผู้รู้สารสนเทศสามารถจัดการสารสนเทศที่รวบรวมหรือผลิตขึ้นมาได้ รวมถึงสามารถประยุกต์ สารสนเทศใหม่และสารสนเทศที่มีอยู่เดิม เพื่อสร้างสรรค์ความรู้ใหม่โดยบูรณาการความรู้เดิมเข้ากับความรู้ใหม่เป็นความรู้ ของตนได้ ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้ห้องสมุดมีการรู้สารสนเทศในระดับต่ำ (3.83 จากคะแนนเต็ม 8 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 47.87) สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะกลุ่มตัวอย่างที่มาใช้ห้องสมุดมีการศึกษาที่หลากหลายระดับ ผู้ใช้ห้องสมุดที่มีการศึกษาน้อย จะไม่สามารถทำข้อสอบได้ และแม้ว่าการวิจัยนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี ขึ้นไปก็ตาม ก็ยังตอบคำถามได้น้อย เนื่องจากคำถามที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นคำถามที่เน้นการจัดการความรู้ การคิดวิเคราะห์ การ บูรณาการความรู้และการเปรียบเทียบความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ เป็นเหตุให้ผู้ใช้บริการ ตอบข้อสอบได้ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ ของผู้วิจัย จึงทำให้คะแนนด้านมาตรฐานที่ 4 อยู่ในระดับต่ำ ซึ่งแตกต่างเล็กน้อยจากงานวิจัยของมุจรินทร์ ผลกล้า (2549: 81) ที่วัดทักษะการรู้สารสนเทศของนิสิตด้านการใช้สารสนเทศ ที่มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องการใช้สารสนเทศในฐานะบุคคลหรือ กลุ่มเพื่อแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ในมาตรฐานที่ 4 และพบว่านิสิตได้คะแนน 5.93 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 59.30 ซึ่งเมื่อใช้เกณฑ์นี้ไปเทียบก็จะได้อยู่ในระดับปานกลาง แตกต่างจากผลการวิจัยนี้เล็กน้อย

ในด้านมาตรฐานที่ 2 “ผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล” ผลการวิจัย พบว่าผู้ใช้ห้องสมุดมีการรู้สารสนเทศในระดับต่ำ (9.77 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 48.85) ใน การออกแบบทดสอบสำหรับวัดความเข้าใจในการค้นหาสารสนเทศจากระบบโอแพคของห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ การตั้งคำถาม เน้นวิธีค้นหาทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนังสือ และโสตทัศนวัสดุ นอกจากนี้ยังถามความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการใช้คำค้น และพิจารณาผลการค้นสืบค้น การตรวจสอบสถานะหนังสือที่ถูกยืม การเลือกค้นตามเขตข้อมูลชื่อเรื่อง และการกำหนด ชื่อผู้แต่ง โดยตั้งใจถามความแตกต่างการค้นชื่อผู้แต่งระหว่างบุคคลธรรมดากับบุคคลที่มีฐานันดรศักดิ์ นอกจากนี้ การออกข้อสอบถามความเข้าใจในเรื่องวิธีการค้นหาสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ตเพิ่มเติม ซึ่งประชาชนที่มาใช้บริการไม่ได้เรียน

วิชาการใช้ห้องสมุด จะไม่คุ้นเคยวิธีค้นหาสารสนเทศจากระบบโอแพคในห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร และไม่ทราบวิธีค้นหาสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต ถึงแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคุณสมบัติด้านการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี และอาจมีประสบการณ์การใช้เครื่องมือช่วยค้นหาโอแพคจากสถานศึกษามากบ้างแล้วก็ตาม แต่ก็เป็นระบบโอแพคที่ใช้ในห้องสมุดของมหาวิทยาลัยที่ตนศึกษา ซึ่งเป็นระบบที่แตกต่างกับระบบของห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร จึงทำให้สามารถตอบข้อสอบได้น้อย และเมื่อพิจารณางานวิจัยของปภาดา เจียวัก (2547) ศึกษาการรู้สารสนเทศของนิสิตในสถาบันการศึกษาที่กลุ่มตัวอย่างมีความคุ้นเคยกับการใช้ระบบโอแพคของห้องสมุดในสถาบันของตนอยู่แล้ว ยังพบว่าผลการวิจัยมีคะแนนอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ และผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับ ปาโรชาติ เสาระยะวิเศษ (2552: 1) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรู้สารสนเทศของนักเรียนระดับประถมศึกษาในประเทศไทย พบว่ามีการรู้สารสนเทศด้านการเข้าถึงสารสนเทศน้อยที่สุด ร้อยละ 61.3 จากการสังเกตผู้ใช้บริการห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร พบว่าผู้ใช้บริการมักใช้วิธีค้นหาสารสนเทศด้วยวิธีเดินเลือกดูตามชั้นหนังสือเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกนก สุขมณี (2551: 2) ศึกษาการใช้ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครในเขตคลองสาน พบว่าผู้ใช้ห้องสมุดใช้วิธีเดินหาตามชั้นหนังสือด้วยตนเองมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการใช้ห้องสมุดยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งคล้ายคลึงกับงานวิจัยของ จิงเจีย (Jingxia, 2002: Online) ศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์และภารกิจหลักของห้องสมุดประชาชนในเขตเมืองอุ๋น ประเทศจีน และพบว่าประชาชนขาดทักษะการรู้สารสนเทศโดยเฉพาะทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ขาดโอกาสที่จะเข้าถึงสารสนเทศที่ทันสมัย ดังนั้นเมื่อใดที่ประชาชนต้องการสารสนเทศก็จะใช้ทรัพยากรสารสนเทศจากห้องสมุดได้น้อย ผลลัพธ์ก็คือประชาชนใช้ประโยชน์จากห้องสมุดได้ไม่เต็มที่

2. เปรียบเทียบการรู้สารสนเทศผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร จำแนกตามตัวแปรดังนี้

2.1 เพศ พบว่าผู้ใช้ห้องสมุดเพศชายและเพศหญิงมีการรู้สารสนเทศแตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน โดยเพศหญิงมีระดับการรู้สารสนเทศสูงกว่าเพศชาย ที่เป็นเช่นนั้นเพราะโดยธรรมชาติเพศหญิงมีความละเอียดรอบคอบ และขยันหมั่นเพียร ซึ่งการที่จะเป็นผู้รู้สารสนเทศได้จะต้องหมั่นฝึกฝนและพัฒนาความสามารถทางการรู้สารสนเทศจึงจะเกิดความเชี่ยวชาญและชำนาญ ด้วยอุปนิสัยเหล่านี้จึงมีผลทำให้ผู้ใช้ห้องสมุดเพศหญิงมีการรู้สารสนเทศสูงกว่าเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ที่พบว่า เพศหญิงมีความสามารถทางด้านศิลปะ ด้านภาษา การรู้ศัพท์ และการใช้คำต่าง ๆ ส่วนเพศชายมีความสามารถด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเครื่องยนตร์กลไก (ตรี พันธุ์มณี, 2540: 39; กันยา สุวรรณแสง, 2542: 59) เมื่อพิจารณาลึกลงไป ผู้ใช้บริการเพศหญิงมีการรู้สารสนเทศด้านมาตรฐานที่ 2 ผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สูงกว่าผู้ใช้บริการเพศชาย สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้ใช้บริการเพศหญิงหมั่นฝึกฝนทักษะต่าง ๆ อยู่เสมอ เมื่อพิจารณาข้อคำถามและข้อคำตอบของเครื่องมือที่ใช้วัดพบว่า มีเนื้อหาข้อคำถาม ข้อคำตอบ และภาพประกอบ พิจารณาแล้วเข้าใจได้ไม่ยาก แต่ต้องมีความละเอียดรอบคอบในการเลือกคำตอบ เนื่องจากคำตอบแต่ละข้อมีความใกล้เคียงกันมาก หากขาดคุณสมบัติด้านความละเอียดรอบคอบแล้วจะทำให้การตอบคำถามมีโอกาสผิดค่อนข้างสูง ซึ่งผลการวิจัยโดยรวมคุณสมบัติด้านเพศมีความคล้ายคลึงกับงานวิจัยของ สมฤดี หัตถาพงษ์ (2547: 85) ที่ศึกษาเรื่องการรู้สารสนเทศของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และพบว่านิสิตเพศหญิงมีระดับการรู้สารสนเทศสูงกว่าเพศชาย นอกจากนี้ยังคล้ายคลึงกับงานวิจัยของยุวดี ดอกกรังกุล (2550: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาระดับการรู้สารสนเทศของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 และพบว่านักเรียนหญิงมีการรู้สารสนเทศสูงกว่านักเรียนชายทุกด้าน และคล้ายคลึงกับงานวิจัยของน้อย ดันซิ่งทอง (2538: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาความสามารถ ในการใช้ห้องสมุดของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร และพบว่าเพศหญิงมีความสามารถในการใช้ห้องสมุดสูงกว่าเพศชาย อย่างไรก็ตามผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของปภาดา เจียวัก (2547: 59) ที่ศึกษาเรื่องการรู้สารสนเทศของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัย

ครึนครึนทรวีโรดม และพบว่านิสิตที่มีเพศแตกต่างกัน มีการรู้สารสนเทศโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้งานวิจัยของฟีลด์ส (Fields. 2001: Online) พบว่าการศึกษารู้สารสนเทศโดยใช้เพศเป็นตัวแปรมีความสัมพันธ์น้อยและให้ผลการวิจัยที่แตกต่างกัน กล่าวคือ บางงานวิจัยพบว่าเพศชายมีสมรรถนะการรู้สารสนเทศสูงกว่าเพศหญิง บางงานพบว่าเพศหญิงมีสมรรถนะสูงกว่าเพศชาย และบางงานพบว่าเพศไม่มีผลต่อการรู้สารสนเทศ

2.2 อายุ พบว่าผู้ใช้ห้องสมุดที่มีอายุต่างกันมีการรู้สารสนเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่าผู้ใช้บริการ ทั้ง 3 กลุ่ม ที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป 30-40 ปี และ 18-29 ปี มีการรู้สารสนเทศสูงกว่าผู้ใช้บริการที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปีลงมา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเป็นผู้ใช้ที่อยู่ในกลุ่มระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น ที่โรงเรียนอาจไม่มีการสอนการใช้ห้องสมุดมากนัก ทำให้ผู้ใช้ห้องสมุดไม่สามารถทำข้อสอบได้ และอาจมาจากสาเหตุอีกประการหนึ่งคือ วัตถุประสงค์ในการใช้ห้องสมุดของผู้ใช้วัย ต่ำกว่า 18 ปีนี้ อาจเข้ามาใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้เพื่ออ่านหนังสือและสิ่งพิมพ์ในห้องสมุด ยืมคืนหนังสือและสิ่งพิมพ์ในห้องสมุด ใช้อินเทอร์เน็ต ทำการบ้าน และอ่านหนังสือเตรียมสอบ (กนก สุขุมณี. 2551: 241) จึงทำให้มีทักษะการรู้สารสนเทศไม่สูงมากเหมือนกับผู้ใช้ที่มีอายุสูงกว่าซึ่งอาจใช้ห้องสมุดเพื่อการศึกษาค้นคว้า หรือแสวงหาสารสนเทศเพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้งานวิจัยของเทโนเพอร์ และโรว์แลนด์ (Tenopir; & Rowland. 2007: Online) ที่ศึกษาพฤติกรรมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาโดยเน้นตัวแปรอายุ ได้สรุปว่าอายุเป็นตัวแปรที่ทำให้นักศึกษาที่มีสมรรถนะทางการรู้สารสนเทศแตกต่างกัน โดยนักศึกษาจะมีสมรรถนะสูงขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น

2.3 ระดับการศึกษา พบว่าผู้ใช้ห้องสมุดที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการรู้สารสนเทศโดยรวมแตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน โดยผู้ใช้บริการที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี อนุปริญญา/ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงและมัธยมศึกษา มีการรู้สารสนเทศโดยรวมสูงกว่าผู้ใช้บริการที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยมีหลักสูตรการเรียนการสอนทักษะการรู้สารสนเทศให้กับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 และระดับบัณฑิตศึกษา นอกจากนี้หน่วยงานสำนักหอสมุดยังมีการจัดอบรมการรู้สารสนเทศ การจัดกิจกรรมสาธิตวิธีใช้รายการสืบค้นสารสนเทศออนไลน์ ตลอดจนนำชมห้องสมุดให้กับนิสิตและผู้สนใจทั่วไป สำหรับผู้ใช้บริการที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษามีการรู้สารสนเทศน้อยที่สุดนั้น อาจเป็นเพราะยังขาดความพร้อมเพราะกระบวนการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษายังมีการเสริมสร้างให้ผู้เรียนรู้จักการค้นคว้าด้วยตนเองและคิดวิเคราะห์น้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดันน์ (Dunn. 2002: Online) ที่พบว่านักศึกษาที่เรียนในชั้นปีที่สูงขึ้น มีการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศสูงขึ้นตามไปด้วย เพราะนักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการศึกษาค้นคว้ามากกว่า จะมีการพัฒนากระบวนการสืบค้น มีความสามารถในการตั้งคำถามในประเด็นที่ศึกษาได้ลุ่มลึก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประสบการณ์ในการเรียน การค้นคว้าหาความรู้ เป็นสิ่งที่ช่วยให้มนิสิตมีทักษะการรู้สารสนเทศเพิ่มสูงขึ้น

2.4 รายได้ พบว่าผู้ใช้ห้องสมุดที่มีรายได้ต่างกันมีการรู้สารสนเทศแตกต่างกัน โดยผู้ใช้บริการที่มีรายได้ 30,001 บาท ขึ้นไป และผู้ใช้บริการที่มีรายได้ 10,001-20,000 บาท มีการรู้สารสนเทศโดยรวมสูงกว่าผู้ใช้บริการที่ไม่มีรายได้ แวน ดิก และแฮคเคอร์ (Van Dijk; & Hacker. 2003: 1) ได้นำเสนอปัญหาที่ทำให้เกิดช่องว่างด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเนื่องจากปัญหาการขาดเครื่องมืออุปกรณ์ หรือเทคโนโลยีในการเข้าถึงสารสนเทศ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการจัดหาคอมพิวเตอร์ และการเชื่อมต่อเข้ากับอินเทอร์เน็ต ซึ่งปัญหาดังกล่าวเชื่อมโยงกับตัวแปรด้านรายได้ของผู้ใช้ห้องสมุด หากผู้ใช้บริการมีรายได้มากก็จะสามารถจัดหาเครื่องมืออำนวยความสะดวกได้ตามความต้องการ และสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างสะดวกรวดเร็ว นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่ารายได้สัมพันธ์กับคุณสมบัติด้านการศึกษา เนื่องจากผู้ใช้บริการมีการศึกษาสูงจะประกอบอาชีพที่มีรายได้สูงเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับตัวแปรระดับการศึกษานั้นเอง

2.5 สถานภาพการเป็นสมาชิก พบว่าผู้ใช้ห้องสมุดที่มีสถานภาพการเป็นสมาชิกต่างกัน มีการรู้สารสนเทศไม่แตกต่างกัน สำหรับการเป็นสมาชิกห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร สมาชิกจะได้รับสิทธิในการยืมหนังสือได้

ครั้งละ 2 เล่ม เป็นเวลา 7 วัน สามารถใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้ ครั้งละ 2 ชั่วโมง และกิจกรรมพิเศษของสมาชิกห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานครที่ได้รับ คือ กิจกรรมการเดินทางไปทัศนศึกษาภายใต้กิจกรรม “เปิดโลกหนังสือสู่โลกการเรียนรู้” ทางห้องสมุดจะจัดเป็นครั้งคราวโดยแจ้งให้สมาชิกที่มาใช้บริการห้องสมุดบ่อย ๆ หรือแจ้งทางไปรษณีย์เพื่อประชาสัมพันธ์เชิญชวนสมาชิกตามที่อยู่ที่ได้ไว้ในทะเบียนของสมาชิก ส่วนกิจกรรมการออกค่ายเยาวชนรักการอ่านและค่ายครอบครัวรักการอ่าน เป็นกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของเยาวชนและครอบครัวของสมาชิกที่มาใช้บริการ จะใช้วิธีประชาสัมพันธ์ทางไปรษณีย์เช่นเดียวกัน กิจกรรมที่ห้องสมุดจัดขึ้นอาจส่งผลต่อความแตกต่างในด้านการรู้สารสนเทศของผู้ใช้ห้องสมุดบ้างเล็กน้อย เนื่องจากผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานครมีคุณสมบัติด้านการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี จะเห็นว่าสิทธิการเป็นสมาชิกนี้ มิได้เกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ เพราะฉะนั้นผู้ที่ เป็นสมาชิกกับผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกจึงมีระดับการรู้สารสนเทศไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. บรรณารักษ์ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้สามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางสำหรับส่งเสริมและพัฒนาการรู้สารสนเทศให้แก่ผู้ใช้ห้องสมุด โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสอนทักษะการรู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้รายใหม่ การฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ระบบโอเพนแคร์ การสืบค้นสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ต การประเมินคุณค่าของสารสนเทศ เป็นต้น นอกจากนี้ควรจัดอบรมทักษะการรู้สารสนเทศตามความต้องการเฉพาะของผู้ใช้
2. ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ควรส่งเสริมบทบาทและสมรรถนะบรรณารักษ์ในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ โดยเชิญวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญมาบรรยาย จัดการสัมมนา หรือฝึกอบรมความรู้และทักษะใหม่ ๆ เกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ เช่น การนำเทคโนโลยีเว็บ 2.0 มาใช้เป็นช่องทางในการสอนทักษะการรู้สารสนเทศ การเผยแพร่ คู่มือการใช้สารสนเทศ และบริการต่าง ๆ ของห้องสมุดแก่ผู้ใช้ เป็นต้น
3. ห้องสมุดควรจัดกิจกรรมอบรมวิธีการค้นหาทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดผ่านระบบโอเพนแคร์ แนะนำการใช้แหล่งทรัพยากรสารสนเทศแก่ผู้ใช้ห้องสมุดที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนานิสัยรักการอ่านและทักษะการรู้สารสนเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กนก สุขมณี. (2551). การศึกษาผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครในเขตคลองสาน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. (2543). ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ชุติมา สัจจานันท์. (2549). รายงานการวิจัยการพัฒนามาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ตรี พันธุ์มณี. (2540). จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ แกรมมี.

- น้อย คันซังทอง. (2538). **ความสามารถในการใช้ห้องสมุดของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปกาดา เจียวก๊ก. (2547). **การรู้สารสนเทศของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปาริชาติ เสาระยะวิเศษ. (2552). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรู้สารสนเทศของนักเรียนระดับประถมศึกษาในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. (สารสนเทศศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มัจฉรินทร์ ผลกล้า. (2549). **การรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ยูวดี ดอกกิ่งกุล. (2550). **การประเมินการรู้สารสนเทศของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 1**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์). กาญจนบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- โคจิรัมย์ กุลศิริชัยวัฒน์. (2554, 8 กันยายน). สัมภาษณ์โดย กรรณิการ์ สุธรรมศิริหนูกุล ที่ สำนักวัฒนธรรมกีฬา-และการท่องเที่ยว ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร 2.
- สมฤดี หัตถาพงษ์. (2547). **การรู้สารสนเทศของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สमान ลอยฟ้า. (2544). **การรู้สารสนเทศ: ทักษะที่จำเป็นสำหรับสังคมสารสนเทศ**. **วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มข.** 9(1): 1-6.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.
- American Library Association. Presidential Committee on Information Literacy. (1989). **Presidential Committee on Information Literacy: Final Report**. Retrieved December 15, 2009, from <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/publications/whitepapers/presidential.cfm>
- Dunn, Kathleen. (2002, January-March). Assessing Information Skill in the Skills in the California State University: A Progress Report. **Journal of Academic Librarianship**. 28(1): 26-35.
- Fields, Anne M. (2001). Women's Epistemological Development: Implications for Undergraduate Information Literacy Instruction. **Research Strategies**. 18(3): 227-238. Retrieved December 25, 2011, from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0734331002000897>

-
- International Federation of Library Associations and Institutions. (1997). **The Public Library Service: IFLA/UNESCO Guidelines for Development IFLA Publication 97**. Retrieved November 19, 2011, from <http://archive.ifla.org/VII/s8/proj/publ97.pdf>
- Jingxia, Li. (2002). The Library and Citizens' Information Literacy Education in China: A Case Study of Wuhan Area, China. In **the 68th IFLA Council and General Conference, August 18–24, 2002**. Retrieved December 26, 2011, from http://scholar.google.co.th/scholar?hl=th&q=The+public+library+and+citizens%27+information+literacy+education+in+china%3A+a+case+study+of+Wuhan+area&btnG=%E0%B8%84%E0%B9%89%E0%B8%99%E0%B8%AB%E0%B8%B2&as_ylo=&as_vis=1
- Tenopir, Carol: & Rowlands, Lan. (2007). **Information Behaviour of the Researcher of the Future: Age-related Information Behaviour Work Package III**. Retrieved June 1, 2012, from <http://www.jisc.ac.uk/media/documents/programmes/reppres/ggworkpackageiii.pdf>
- Van Dijk, Jan: & Hacker, Kenneth. (2003). The Digital Divide as a Complex and Dynamic Phenomenon. **The Information Society: An International Journal**. 19(4): 1–20. Retrieved April 17, 2012, form <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01972240309487>